

מבצע מיוחד!

ניתן לעשות מגוי על קונטרס

'לקראת שבת'

למשך שנה

ב \$ 18 בלבד

4148-675-347

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקי

ערש"ק פרשת עקב ה'תשע"ה

אימה, פחד, מורא, בעיתה ודאגה

מה "שורף" את התלֵהבות האדם בקדושה?

בהא דלא הי' דין גזילה ומזיק בשבירת הלוחות

טיפול רוחני בכאבי הרגליים

אור
החסידות

פְּתַח הַדָּבָר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקי), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החפידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (ברי"ג) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב,
הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש

אימה, פחד, מורא, בעיתה ודאגה

אם יפחדו האומות בוודאי ייראו ג"כ, ומדוע מוסיף הכתוב "מוראכם"? / מי נקראו "רחוקים" מישראל "העמים תחת כל השמים" או העמים שב"ארץ אשר תדרכו בה"? / ביאור בדברי רש"י על הפסוק "פחדכם ומוראכם יתן ה'" שכוונתו לחדש שה"רחוקים" קאי גם על ה"רחוקים" בזמן

(ני"פ שיחת שי"פ עקב תשכ"ה - תורת מנחם חמ"ד עמ' 152 ואילך)

ח. פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה

מדבר הגדול והנורא

לפני בוא הגאולה - נמצאים ב"מדבר" רוחני / ענייני הקדושה הם השולטים בתהלוכות העולם ולא להיפך / כששקועים בענייני העולם ה"ז מפעפע באדם כארסם של נחש שרף ועקרב / צמא ומשתוקק - ואינו מרגיש צמא לקדושה / ההשקפה הנכונה על ענייני העולם - מוציאה את האדם מן המדבר

(ני"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 371 ואילך)

י. פנינים

דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות

בהא דלא ה' דין גזילה ומזיק בשבירת הלוחות

יקשה דלכאורה היו ממון ציבור והוי מזיק דבר שיש בו שוויות / יסיק דלא שייך בלוחות נזק, דהמזיק ע"מ להיטיב אינו מזיק, וגם מחמת דלית בהו הנאה / יקשה דעדיין איכא בזה דין גזילה, ויבאר החילוק בין גרדי גזילה ומזיק / יבאר דליכא למימר דהיו הלוחות בשותפות דלית בה שוה פרוטה לכ"א / יסיק דלא היו נכסי ציבור ושאני לוחות משאר חלקי המשכן דניתנו מתנה למשה

(ני"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 51 ואילך)

כב. תורת חיים

טיפוץ רוחני בכאבי הרגליים

כג. מעשה רב

גמילות חסד אלוקית

כד. רכני החסידות

רוחניות בגסות

מקרא אני דורש

אימה, פחד, מורא, בעיתה ודאגה

אם יפחדו האומות בוודאי ייראו ג"כ, ומדוע מוסיף הכתוב "מוראכם"? / מי נקראו "רחוקים" מישראל "העמים תחת כל השמים" או העמים שב"ארץ אשר תדרכו בה"? / ביאור בדברי רש"י על הפסוק "פחדכם ומוראכם יתן ה'" שכוננתו לחדש שה"רחוקים" קאי גם על ה"רחוקים" בזמן

בסוף פרשתנו: "לא יתייצב איש בפניכם, פחדכם ומוראכם יתן ה' אלקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דיבר לכם". ומפרש רש"י:

"פחדכם ומוראכם - והלא פחד הוא מורא; אלא 'פחדכם' על הקרובים ומוראכם' על הרחוקים. פחד לשון בעיתה פתאום, מורא לשון דאגה מימים רבים".

והנה, כעין החילוק שמחלק רש"י כאן בין "פחד" ל"מורא", מצינו כבר בפ' בשלח (טו, טז), עה"פ "תפול עליהם אימתה ופחד", ששם מחלק רש"י בין "פחד" ל"אימה", וכשם שכאן הוא מפרש ש"פחד" הוא על הקרובים ואילו "מורא" על הרחוקים, כך מפרש שם וז"ל: "תפול עליהם אימתה - על הרחוקים, ופחד - על הקרובים". אך בפרשתנו מוסיף רש"י "פחד לשון בעיתה פתאום, מורא לשון דאגה מימים רבים".

ולכאורה תמוה, אם יש צורך בהסבר על החילוק בין 'פחדכם' ל'מוראכם' ש"פחד" דווקא שייך לקרובים, היה צריך רש"י לפרשו כבר שם בפ' בשלח; ומדוע שם סותם רש"י "פחד - על הקרובים" ואינו מוסיף שום הסבר?

ולכן נ"ל, שדוקא כאן הוצרך רש"י להוסיף ש"פחד לשון בעיתה פתאום כו" - משום שלולי זאת לא יתפרש הכתוב כאן על נכון, וכדלקמן.

ב. והנה לפום ריהטא, כוונת רש"י בכ"ל פירושו כאן היא כפשוטה - לבאר את כפ"ל הלשון "פחדכם ומוראכם", כשם שבפ' בשלח בא לבאר את כפל הלשון "אימתה ופחד".

אמנם כד דייקת בסגנון רש"י, הרי שם הוא מפרש מיד את כפל הלשון: "אימתה על הרחוקים, ופחד על הקרובים" בלי להקדים שאלה - ואילו כאן הוא פותח בקושיא "והלא פחד הוא מורא", ורק אח"כ מיישב "אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים".

והדבר צ"ב, למה באמת לא פירש רש"י מיד את הפשט הנכון (וכדרכו של רש"י ברוב פירושו שמפרש מיד הפשט הנכון מבלי להקדים הקושיא), אלא הוצרך להאריך בלשונו ולפתוח בקושיא?!

ועוד זאת:

אם כל כוונת רש"י היא ליישב כפל הלשון "פחדכם ומוראכם" - מדוע שתק ולא פירש כפל זה כבר בפרשת דברים (ב, כה), ששם אמר הקב"ה למשה "היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים"? הרי מדובר באותו כפל לשון!

ג. אלא ביאור הענין:

בפ' דברים לא הוצרך רש"י לפרש את כפל הלשון "פחדך ויראתך" - משום שסומך על מה שפירש כבר בפ' בשלח, על הפסוק "תפול עליהם אימתה ופחדך", ש"פחדך הוא על הקרובים ו"אימה" היא על הרחוקים;

שממילא מובן גם בנוגע להפסוק "היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים", ש"פחדך" היינו על הקרובים, כלומר: סיחון ועוג וכל מלכי כנען שעליהם הם באים להילחם; ואילו "יראתך" היינו על הרחוקים - "על פני העמים תחת כל השמים", שלא נמצאים בסמוך לגבול ישראל.

אמנם כשהגיע להפסוק בפרשתנו, שבו מדובר (לא ברחוקים, "העמים תחת כל השמים", אלא) בנוגע ל"הקרובים בלבד", "על פני כל הארץ אשר תדרכו בה" - נתקשה רש"י: הרי בנוגע להקרובים מתאימה הלשון "פחדכם" דוקא, ומדוע מוסיף הכתוב גם "ומוראכם"?

וזהו מה שפותח רש"י בקושיא - "והלא פחד הוא מורא", שכוונתו בזה:

כיון ש"פחדכם יתן ה' על פני כל הארץ אשר תדרכו בה" - למה צריך להוסיף גם "ומוראכם"? והלא "פחד" שהוא מקרוב, כולל גם "מורא" שאינו אלא מרחוק, והיינו, שכאשר נמצאים בקרוב מקום ויש "פחד", הרי בוודאי נכלל בזה גם "מורא" שהוא רק מרחוק!

[דוגמא לדבר: כשאומרים "קרובן" צריך להוסיף ולפרש אם הוא "חטאת" או "עולה", אבל כשאומרים "חטאת" או "עולה" - נכלל בזה גם "קרובן". ועד"ז בנדוד, שכאשר אומרים "פחד" נכלל בזה גם "מורא"].

ד. ומתוך רש"י - שהלשון "מוראכם" באה להוסיף את ה"דאגה מימים רבים":

אם היה אומר רק "פחדכם" - היה הפירוש שבשעה שיבואו להלחם עם יושבי הארץ בפועל (לאחר שיעברו את הירדן), אזי יפול עליהם "פחד" מקרוב;

לקראת שבת

ז

ולזה מוסיף "ומוראכם" – להורות שעוד לפני כן הם יתחילו להתיירא ולדאוג מפני בני ישראל, גם כאשר בני ישראל עדיין לא הגיעו אליהם בפועל.

וזהו שיעור דברי רש"י – "אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים, פחד לשון בעיתת פתאום מורא לשון דאגה מימים רבים":

רש"י מחדש כאן (דבר שאינו ידוע לנו ממ"ש ב' בשלח), שאותו חילוק שבין פחד למורא ביחס למקום: "פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים", שייך גם אצל הקרובים גופא – ביחס לזמן: "פחד לשון בעיתת פתאום, מורא לשון דאגה מימים רבים".

וזהו איפוא הכוונה בכתוב כאן – שגם אצל הקרובים שעליהם באים לירש את ארצם, יפול לא רק "פחדכם", "פחד לשון בעיתת פתאום", בשעה שיבואו להלחם עמם בפועל, כשיעברו את הירדן בעשירי בניסן (יהושע ד, יט); אלא גם "מוראכם", "מורא לשון דאגה מימים רבים", היינו שיתחילו להתיירא ימים רבים לפני – מאז ר"ח שבט (שאז דיבר משה אל בני ישראל) עד העשירי בניסן.

ה. ומה יומתק לדרכנו זו המשך דברי רש"י ב'דיבור' הבא, וז"ל:

"כאשר דבר לכם – והיכן דבר, 'את אימתי אשלח לפניך וגו'".

ובפשטות כוונתו, להביא כתוב קודם שבו נזכרו דברי הקב"ה לישראל שהוא עתיד להטיל אימה ופחד על אויביהם, וע"ז מביא את הכתוב ב' משפטים (כג, כז): "את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבוא בהם".

אמנם לפי הנ"ל מובן בעומק יותר, שכוונת רש"י היא להביא ראייה (לא רק על כללות העניין של פחד האויבים מפני ישראל, שלענין זה לא הוצרך להרחיק עד פ' משפטים כי ישנן עוד הבטחות כגון דא המפורשות בכתובים שלאחר מכן, אלא) על החידוש המיוחד שבכתוב דידן – זה שיושבי הארץ עתידים להתחיל ולהתיירא עוד לפני שבנ"י יבואו ויכנסו לארץ בפועל, "מורא לשון דאגה מימים רבים".

ועל זה מביא רש"י מלשון הכתוב – "את אימתי אשלח לפניך":

בפסוק זה מדובר אודות הכניסה לארץ – "להביאך אל המקום אשר הכינותי" (משפטים שם, כ), "והביאך אל האמורי גו' והכנעני גו'" (שם, כג). ועל זה אומר "ואת אימתי אשלח לפניך" – ש"לפניך" פירושו לא רק בשבילך, אלא גם במובן של קדימה בזמן – מקודם לך, היינו, שעוד לפני ש"תבוא בהם" (כהמשך הכתוב: "והמותי את כל העם אשר תבוא בהם"), הנה "אימתי אשלח לפניך", שתחילה תהיה אצלם "אימה" שהיא כמו "מורא", מרחוק ("אימתה על הרחוקים", "מוראכם על הרחוקים") בזמן – דאגה מימים רבים;

ומוסיף רש"י "וגומר", לרמוז על המשך הפסוק: "והמותי את כל העם אשר תבוא בהם" – היינו, שלאחרי האימה, דאגה מימים רבים, ישנו עוד ענין שבא בשעת מעשה, בעיתת פתאום, שזהו ענין הפחד.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

להגירסא שבגמ' לפנינו "אסור להגבי' קולו בתפלתו", משמע שיש איסור "להגביה קולו" אך אין מצוה חיובית בתפלת לחש. אך להגבי' "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש" משמע שמצות התפלה מחייבת שתהא בלחש, מפני שעצם החפצא דתפלה הוא העבודה שבלב, שמחייבת תפלת לחש דווקא, וק"ל.

(ישוין בארוכה לקופי שיחות חל"ה עמ' 192 ואילך)

"ישא ה' פניו" או "לא ישא פנים"?

כי ה' אלקיכם נו' לא ישא פנים

לא ישא פנים - אם תפרקו עולו
(י, יז. רש"י)

לכאורה תמוה מאוד, מה מחדש רש"י בפירושו, וכי יש איזו הוא אמינא ש"לא ישא פנים" קאי על המקיים תורה ומצוות?

ויש לברר זה בפשטות:

בברכת כהנים נאמר "ישא ה' פניו אליך", ומפרש רש"י "יכבוש כעסו", ונמצא שמקרא מלא דיבר הכתוב, שגם על מי שמתנהג היפך מרצון ה', ובמילא ראוי הוא לכעסו של הקב"ה, מ"מ "נושא" ה' פניו ו"יכבוש כעסו". וא"כ קשה, הרי זה בסתירה לכאורה להנאמר כאן ש"לא ישא פנים" (וראה דבק טוב, משכיל לדוד, ועוד כאן)?

ועל כן מחדש רש"י שלא מדובר כאן על הנהגה סתמית שהיא היפך רצון ה', אלא על הנהגה מיוחדת של "תפרקו עולו", דלא זו בלבד שאינו מתנהג בפועל כרצון ה', אלא פורק עול לגמרי ר"ל, ומוציא עצמו מכלל עבדי ה', ואומר בלבבו ש"בשרירות לבי אלך" (נצבים כט, יח), ורק על הנהגה מיוחדת כזו דווקא נאמר "לא ישא פנים".

אך, אם לא "פורק עול" אלא חוטא ועובר על רצון ה' מסיבות אחרות, הנה על זה נאמר "ישא ה' פניו" - "יכבוש כעסו".

(נצי"פ לקופי שיחות חכ"ד עמ' 73 ואילך)

להתפלל בלחש או לא להשמיע קול בתפלה?

ולעברו בכל לבבכם

איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה
(יא, יג. תענית בתחילתה)

איתא בגמ' "וקולה לא ישמע - מכאן שאסור להגבי' קולו בתפלתו" (ברכות כד, ב). והנה בר"ף הגירסא היא "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש". וצריך ביאור בטעם חילוקי הגירסאות.

ויש לומר בזה:

בענין התפלה יש שני ענינים: א. בקשת צרכיו, כפשטות הדבר. ב. עבודה שבלב, כמו שלמדו מ"ולעברו בכל לבבכם", "איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה".

והנה, את"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הרי התפלה היא בעיקרה מצוה שבדיבור, שאע"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם מ"מ מצות התפילה היא שיבקש אדם צרכיו מהקב"ה בדיבור כמו שמבקשים ממלך בשר ודם. ולפ"ז יש מקום לומר, שדיבור התפלה צ"ל דוקא בקול הנשמע לאחרים, שהרי כך היא דרך הבקשה ממלך בשר ודם שהבקשה היא בקול הנשמע דוקא.

אלא דמפני ש"המשיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה" (ברכות ס), לכן לפועל נאסרה השמעת קול בתפלתו. ונמצא שאיסור הגבהת הקול הוא רק מחשש "קטני אמונה" אך אין מצוה חיובית בתפלת לחש דוקא.

אך באם אמרינן דעיקר ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, עבודה שבלב, ולא בקשת צרכיו, יוצא מזה שעצם גדר התפלה מחייב שצ"ל התפלה בלחש דוקא, כי הדיבור בקול רם הוא היפך כוונה עמוקה ורגש פנימי דהלב, ולכן עצם גדר הכוונה מחייב תפלה בלחש.

ויש לומר שזהו החילוק בין שתי הגירסאות:

זיינה של תורה

מדבר הגדול והנורא

לפני בוא הגאולה - נמצאים ב"מדבר" רוחני / ענייני הקדושה הם השולטים בתהלוכות העולם ולא להיפך / כששקועים בענייני העולם ה"ז מפעפע באדם כארסם של נחש שרף ועקרב / צמא ומשתוקק - ואינו מרגיש שצמא לקדושה / ההשקפה הנכונה על ענייני העולם - מוציאה את האדם מן המדבר

לפני בוא הגאולה - נמצאים ב"מדבר" רוחני

קודם שזכו אבותינו ליכנס אל ארץ טובה ורחבה, זבת חלב ודבש, הילכו ארבעים שנה ב"במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצימאון אשר אין מים"¹.

והלא "מעשי אבות סימן לבנים"², שהסיבה שמספרת לנו התורה על המאורעות שאירעו עם אבותינו היא כי יש בזה "סימן לבנים", שאצלם חוזרים ומתרחשים "מעשים" אלו, וממילא כשם שבני ישראל לפני כניסתם לארץ שהו במדבר הגדול והנורא, הרי גם אנו העומדים לפני הכניסה לארץ הקדושה לגאולת עולם, הנה נמצאים אנו ב"מדבר".

ו"מדבר" זה אינו מדבר כפשוטו, אלא שבזמן הגלות עלול איש הישראלי לשגות בהסתכלות הנכונה על ענייני העולם וכלליו ביחס לענייני עבודת ה'. וכאשר השקפתו מוטעית היא ולוקה בכמה חוליים ונגעים, משול מצב זה ל"מדבר הגדול והנורא", עם כל הפרטים המנויים בכתוב, וכדלקמן.

ובאשר ידוע שידיעת המחלה היא חלק מהרפואה³, במילא יש לידע היטב פרטי

(1) פרשתנו ח, טו.

(2) ראה בראשית רבה פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. יב, יו"ד. אור התורה ריש פרשת לך לך.

(3) ראה בספר "היום יום" לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, פתגם ליום ט"ז סיון.

המחלה והפגמים בעבודה בכדי להביא להם מזור לרפאותם ולתקנם. על כן שומה לבאר היטב משמעותם הרוחנית של "מדבר הגדול", "הנורא", ושאר הפרטים, כדי שנדע את ה"מחלה", ואזי אפשר גם לעסוק בחצי השני של הרפואה, לתקן דברים אלו עד אשר נצא ממדבר הגלות לארץ טובה ורחבה.

ענייני הקדושה הם השולטים בתהלכות העולם ולא להיפך

"מדבר הגדול" – "מדבר" מורה על כל מה שמחוץ לענייני עבודת ה', דהמדבר הוא מקום שממה שאינו מושב לאדם, ומיהו "אדם" – הרי הם בני ישראל "אתם קרויים אדם"⁴, וטעם קריאתם בשם "אדם", מבוואר בשה"ק⁵ שהוא מלשון "אדמה לעליון", שישאל דומים וקשורים ל"עליון" – הוא הקב"ה, ונמצא, ששם "אדם" מורה על מעלתם הרוחנית הנשגבה של בני ישראל, וא"כ, "מדבר" שהוא מקום שאין בו מושב "אדם" – קאי על ענייני העולם ותהלכותיו שאין בהם עסקי "אדם" – ענייני עבודת ה'.

וכשם שבעולם הגשמי הרי המדבר גדול לעין ערוך, כמה פעמים ככה ממקום יישוב אדם, הרי כן הוא גם בעולם הרוחני, שבני ישראל – "אדם" – הם המיעוט, "אתם המעט מכל העמים"⁶, ורוב רובו של העולם הם מאומות העולם, שהם כמדבר אשר לא ישב שם אדם.

ואפילו בתוך בני ישראל עצמם, הרי אלו העוסקים בתורה ומצוותיה, הם מיעוט ביחס לאלו שלעת-עתה ולפי-שעה אינם שומרים תורה ומצוות כדבעי.

ואם כן, הרי לכאורה נראה שה"מדבר" – אומות העולם ועסקי החולין, השפעתו ותקפו הם גדולים פי כמה וכמה מכחו של מקום מושב "אדם" – הלוא המה בני ישראל וענייני עבודת השי"ת.

והאמת היא להיפך שהקב"ה בחר בעם ישראל להיות לו לעם סגולה, "ורוממתנו מכל הלשונות", והם הם השולטים ומנהיגים את העולם, וכמאמר רז"ל⁷ שכאשר מניחים תפילין של ראש, ומחדיר היהודי בראשו את ההכרה ש"ה' אחד" – הקב"ה הוא בעל הבית היחידי על כל העולם ומנהיגו כרצונו, הרי מתקיים הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", שבני ישראל מטילים אימה ופחד על העמים שסביבם, והם בטלים לישראל.

אך כאשר טועה האדם, ומחשיב את ה"מדבר" ל"מדבר הגדול", והיינו, שמחשיב את ענייני החולין ל"גדולים", ואת עצמו – ה"אדם" – ל"קטן", הנה זוהי תחילת הירידה

(4) יבמות סא, א.

(5) ראה של"ה חלק תורה שבכתב וישב סוף הדרוש צאן יוסף (שא, ב). ובכ"מ. גם בספר עש"מ מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. ועוד.

(6) ואתחנן ז, ז.

(7) ברכות ו, א. ע"פ הכתוב בדברים כח, י"ד.

לקראת שבת

יא

בעבודת השי"ת, ובוזה מתחילה ה"גלות", כי חשיבות זו שנותן ל"מדבר" גורמת לו לטעות שלעולם וענייניו יכולה להיות "בעלות" עליו. ומשכך, הרי הוא דוחה וממעט בעסקי עבודת ה', ומציית להנחות העולם, הנהגותיו וכלליו.

אך לו ישכיל לראות את האמת, אזי יזכור תמיד ש"אתה בחרתנו מכל העמים כו' ורוממתנו", ולא יתפעל משום דבר, בידעו שישראל הם ה"גדולים" ונעלים מכולם, והקב"ה נותן לו פרנסתו באופן שיוכל לנהל את העסק ע"פ דרכי התורה, ואשר יישאר לו די זמן לקביעות עתים לתורה.

"והנורא" – גם הטועה ומחשיב את ענייני העולם ל"גדולים" ומשפיעים יותר מענייני הקדושה, שלכן בבואו במגע עם העולם וענייניו אזי "מתפעל" הוא מהם ומחשיבם, הרי זה רק בעסקו בענייני העולם, אך בשעה שנמצא הוא בד' אמותיו ועוסק בעבודת ה', אין הוא חושש מ"מה יאמרו הגויים", והכיצד תתקבל הנהגתו ועבודתו את הבורא בעיני הסביבה, כי טעותו היא רק בזה שחושב שהם "גדולים" ממנו, אך יודע שגם לישראל יש איזו שהיא חשיבות, של "מיעוט" לכל-הפחות, ולכן כאשר הוא נמצא ברשות עצמו ועוסק בענייניו על פי אמונתו, אינו נותן ל"מדבר" חשיבות.

אבל המשך הירידה, הוא שמחשיב את עסקי העולם לא רק ל"גדולים", אלא גם ל"נוראים", והוא "מדבר הגדול והנורא":

הנמצא במצב זה, לא רק שחסרה בדעתו ההכרה שעבודת ה' היא העיקר ושאר ענייני החולין אין להם חשיבות עצמית כלל, אלא שחושב גם כן שענייני העולם יש להם ש"יטה ב"עדיית עליו, והוא מתיירא מפניהם, חושש הוא כיצד יקבל העולם שסביבו את התמסרותו לעבודת ה', ועל כן גם בעבדו את הבורא בד' אמותיו, הרי הוא משתדל להצניע זאת מיוחד אשר יפגום הדבר במעמדו, בכבודו ובחשיבותו.

כששקועים בענייני העולם ה"ז מפעפע כארס נחש שרף ועקרב

"נחש, שרף ועקרב" – השלב הבא בירידתו של האדם רח"ל, הוא כאשר המדבר הגדול והנורא נהיה אצלו גם באופן של "נחש". הנחש והעקרב שניהם מכישים את האדם ומכניסים בו את ארסם, אלא שהנחש ארסו חם, והעקרב ארסו קר⁸.

וכך היא גם משמעות הכשת הנחש ברוחניות, מכיוון שטועה האדם ורוחש כבוד והערכה לענייני החולין והנהגות העולם, הנה מיום ליום משקיע הוא את כוחותיו בענייני העולם, עוסק בהם בחמימות ובהתלהבות, וכתוצאה מכך התלהבותו בתורה ותפילה הולכת ופוחתת, עד אשר רוב התלהבותו וחמימותו הם בענייני ה"מדבר" שבענייניו הוא

8) ראה בספר ערכי הכינויים (לבעמח"ס סדר הדורות) מע' נחש.

"הגדול והנורא", שלכן עוסק הוא בענייניו ברתיחה כארסו של "נחש".

ועדיין יש אשר לא נתפשט בו הארס ככולו, ונותרה בו פינת יקרת מעט מזעיר התלהבות וחמימות בעסקי עבודת ה', אך ההולך בדרך ירידה רח"ל, הנה אפשר שיבוא לדרגה נמוכה יותר, שהמדבר נעשה גם ל"שרף".

החשיבות לענייני העולם, והרתיחה בעסקי הגשמיות מתפשטים ככולו, עד אשר "שורפים" לגמרי רח"ל את ההתלהבות לענייני קדושה, ומעתה כל התלהבותו היא אך ורק בענייני עולם הזה והנהגותיו, ואילו בענייני הקדושה עוסק הוא בלא לב ולב, בקרירות ובלא חשק.

ואם מוסיף הוא לשגות, וממשיך ארס ה"מדבר" להתפשט בלבבו, אפשר שייחפך ח"ו ארסו החם של ה"נחש" לארסו הקר של "עקרב" – שמונח לגמרי בענייני העולם ותאוותיו אבל לא בחמימות ורתיחה, אלא באדישות וקרירות, ומצב זה חמור הוא אף יותר מהעוסק בתאוות העולם בחיות ובהתלהבות⁹.

דאף שבהשקפה ראשונה נראה שהעוסק בענייני עולם הזה בהתלהבות, קשה מצבו וחמור הוא יותר מזה שמונח בענייני החולין אך באדישות וקרירות, הנה לא כן הוא הדבר אלא להיפך, שהאדם אשר הנהגתו היא בקרירות ובלא התלהבות קשה ביותר הוא הדבר שיעלה משם לשוב אל ה' בכל לבו.

כי, כאשר מעוררים את האדם לשוב בתשובה לעזוב תאוותיו וללכת בדרך הישר, הנה בנקל יותר להעלות את העוסק בתאוות בחמימות, ואילו המונח בענייני העולם בקרירות ואדישות קשה ביותר להעלותו משם.

אדם המתלהב ועוסק בתאוות העולם מתוך חיות רבה, הרי ניכרת בו תנועה של חיים והתעניינות, והן אמת שעתה רתיחתו היא בענייני העולם, אך ישנה התקווה אשר כשיעוררוהו לשוב אל קונו בתשובה, הנה מכיוון שמצוי הוא בחיות והתעניינות, ישים אל לבו לתקן אורחותיו ולהפך דרכו.

אך אותו שמונח בתאוות העולם מתוך קרירות ואדישות, יקשה מאוד למשכו מנפילתו ולהעמידו על דרך הישר, כי מכיון שאינו מתלהב ומתרגש אף מענייני עולם הזה, מי יוכל לעוררו בתשובה, באשר אינו מתרגש ומתלהב משום דבר, והרי הוא כ"מת" שאין בו שום חיות, ובמילא לאדם כזה קשה התשובה ביותר.

צמא ומשתוקק – ואינו מרגיש שצמא לקדושה

"וצימאון אשר אין מים" – נודע בסה"ק¹⁰ שכאשר "יש התעוררות פתאום" שמרגיש

(9) ראה בעניין הקרירות בקונטרס התפילה פרק ח.

(10) ראה כתר שם טוב להבעש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סק"א-ב. ובלקוטי תורה תצא לו, ד. ספר

האדם צורך "לעבודת ה'", לילך ולידבק בהוי' אחד . . ולא לילך אחר ההבל . . ויחפוץ רק בקרבת אלקים לבדו", הנה ידע האדם שהתעוררות זו אינה באה מכח עבודתו, אלא כש"מתעורר לבכור פתאום בלי הכנה כמקודם כלל . . זה אות ומופת גמור שמלמעלה מעוררים אותו, וכמו שיש בת קול בכל יום שמכרזת שובו כו".

וכל זה הוא כאשר האדם הולך בדרך הישר, לומד התורה, מקיים המצוות ומתעסק בעבודת הבורא ית"ש, ואז כשמעוררים אותו מלמעלה, יודע אשר צריך הוא לתקן וליישר דרכיו עוד, ולהתעלות בעבודתו.

אך כאשר לוקה האדם ומחשב את העולם ל"מדבר הגדול", ומה גם שמונח בתאוות העולם ובאופן של "נחש שרף ועקרב" כנ"ל, אזי כשמעוררים את נשמתו מלמעלה, מרגיש הוא אמנם צימאון והשתוקקות גדולה, אך מכיוון שהוא רחוק מענייני קדושה ועבודת ה', אין הוא יודע למה הוא הצימאון.

ועל כן מיצר הכתוב: "צימאון" – האדם חש בצימאון וכיסופין, אך "אשר אין מים" – אינו מכיר אשר צמא הוא ל"מים זו תורה", ואינו יודע לנצל התעוררות זו לתקן אורחותיו ולשוב בתשובה שלמה.

ההשקפה הנכונה על העולם – מוציאה את האדם מן המדבר

כאמור, ידיעת המחלה היא חלק מהרפואה, ולא זו בלבד שידיעת המחלה הכרחית היא בשביל לרפאות החולה, אלא יתירה מזו שידיעת המחלה היא מדרכי הרפואה והיא כבר חצי מהרפואה, שכאשר מכיר החולה מצבו והסיבות שהביאוהו לחולי זה, הנה במשך הזמן יביא הדבר גם לרפואתו¹¹.

וכפי שנתבאר למעלה, ירידה עמוקה זו מתחלת היא ב"מדבר הגדול", נפילתו של האדם מתחילה בכך שהוא מחשיב את הנחות העולם וענייניו ל"גדולים" ומשפיעים יותר מענייני קדושה ועבודת ה'.

והתיקון למצב זה, מתחיל גם הוא בהנחה היסודית והבסיסית, שמכיר האדם ש"אתה בחרתנו מכל העמים, ורוממתנו", שבני ישראל הם הכי חשובים ו"גדולים" בעולם, והשליטה בעולם היא להם לבדם.

וכאשר יש לאדם התוקף הנכון בקדושה ובענייני היהדות בכלל, ומתקנים את ההשקפה הנכונה על ענייני העולם, אזי יוצאים מה"מדבר", ועולים לארץ הקדושה לגאולת עולם.

המאמרים תש"ב עמ' 139. ועוד. הציטוטים שלקמן הם מספר המאמרים תרס"ו עמ' קכא.

11 על פי המתבאר בפנים, יומתק מדוע מפורטת סיבת הגלות ד"מדבר הגדול והנורא", בפרשה הנקראת ב"ז דנחמתא", כי ידיעת המחלה היא חלק מהרפואה, ולכן ביאור סיבת הגלות הוא כבר שייך לגאולה, ומתאים לשבעה דנחמתא.

פנינים

דרוש ואגדה

כמו הנשמה, שהיא אמנם מחי"א רמ"ח אברי הגוף, אבל אינה מתחלקת לרמ"ח חלקים.

ועפ"ז יש לומר שכן הוא גם בנוגע לענין התפלה:

התפלה היא כמו הנשמה והפנימיות של המצוות, ולכן מוכרחת היא ביותר כדי שיוכל להעלות את העולם ע"י המצוות, אך אינה נכללת במנין המצוות, וי"א שהיא מדרבנן, להיותה למעלה ממצוות מעשיות ומענין המנין, כשם שהנשמה היא למעלה ממנין אברי הגוף מצד רוחניותה. והרי התפילה עולה על גביהן, להיותה בבחינת "מאורות" לכל ענין התורה ומצוותיה.

(נ"פ תורת מנחם חכ"ז עמ' 47 ואילך)

מדוע אומרים תחנון אחרי שמונה עשרה?

בנוגע לאמירת תחנון, ידועה הקושיא מדוע אמירת התחנון היא לאחרי שמונה עשרה, דלכאורה הי' מתאים יותר לאמרה קודם? ויש לומר הביאור בזה:

לפעמים יתכן מצב, ש"דרך איש ישר בעיניו" (משלי כא, ב), דלמרות שהנהגתו אינה "ישרה" כל כך, אך "בעיניו" הוא אינו רואה את החסרונות שלו.

יתר על כן, לפעמים האמת היא שאין לאדם חסרונות, להיות עבודתו את השי"ת בתכלית השלימות, אך כאשר אדם עולה בעבודתו מחיל אל חיל, אזי מבין הוא שמדריגתו בעבודת ה' שאחזו בה קודם אינה "שלימה", ויש בה "חסרון", שהרי רואה הוא שאפשר לעלות למעלות יותר גבוהות מזה, ולהגיע ל"שלימות" יותר נעלית.

ולכן אומרים את התחנון לאחרי תפילת העמידה, כי אז עומד "כעבדא קמי מרי", ומבטל את עצמו ורצונותיו מכל וכל, ואזי יכול להעריך באמת את עצמו אם הנהגתו "ישרה" היא ואם הגיע כבר לתכלית השלימות, או לא, ורק אז ביכלתו לומר תחנון כדבעי.

(נ"פ תורת מנחם תשמ"ד ח"א עמ' 471 ואילך)

"מאורות" לכל המצוות

ולעבדו בכל לכבבם

איוז היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה (יא, יג. תענית בתחילתה)

בנוגע למצות התפילה מצינו שישנם האומרים שתפלה היא מדרבנן (ראה רמב"ן בשהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה), ואפילו האומרים שהיא מן התורה (ראה רמב"ם יוש הל' תפלה, וראה כס"מ שם), הנה גם לדעתם התפלה ג' פעמים בכל יום היא מדרבנן (ראה שהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחילתה).

ולכאורה צריך ביאור, הרי התפלה היא מוכרחת ביותר, ועד שרבינו הזקן נ"ע כתב ש"האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימימים" (אג"ק שלו ח"א ס"ע לג ואילך). ואיך שייך לומר שהתפלה ג' פעמים ביום אינה מן התורה?

ויובן זה בהקדים מה שכתב הרמב"ם בספר המצוות בהשרשים "שאינן ראוי למנות הציוויים הכלולים התורה כולה" (שרש רביעי), והסיבה לכך שציוויים אלו לא נכללו במנין המצוות אינה בגלל שהם פחותים במעלה, אלא אדרבה, להיותם ציוויים כוללים, הרי הם בעילוי יותר, למעלה מענין של מנין המצוות:

התורה ומצוות ניתנו למטה כדי להעלות את גשמיות וחומר העולם ולעשותם כלים לאלקות. ולכן לא נמנו הציוויים שאין בהם מעשה מיוחד והם ציוויים כוללים, כי במצוות אלו אין התעסקות עם גשמיות וחומר העולם להעלותם לקדושה. ומ"מ כדי שאדם יוכל להעלות דבר גשמי ע"י המצוות חייב הוא לקיים הציוויים הכלולים, כי יש חשש שהתעסקות האדם עם הדברים הגשמיים תוריד אותו למטה, ולכן ישנם כמה ציוויים כוללים, שיש בהם נשמה וחיות והתלהבות, שע"י קיומו מצוות אלו יוכל להחיות ולהאיר גם את הדברים הגשמיים.

ונמצא, שמצוות אלו הן למעלה ממצוות מעשיות, והרי הן כמו ה"נשמה" שלהן, ולכן אינן נכללות בגדר מנין ומספר המצוות, להיותן

הידושי סוגיות

בהא דלא הי' דין גזילה ומזיק בשבירת הלוחות

יקשה דלכאורה היו ממון ציבור והוי מזיק דבר שיש בו שוויות / יסיק דלא שייך בלוחות נזק, דהמזיק ע"מ להיטיב אינו מזיק, וגם מחמת דלית בהו הנאה / יקשה דעדיין איכא בזה דין גזילה, ויבאר החילוק בין גררי גזילה ומזיק / יבאר דליכא למימר דהיו הלוחות בשותפות דלית בה שוה פרוטה לכ"א / יסיק דלא היו נכסי ציבור ושאני לוחות משאר חלקי המשכן דניתנו מתנה למשה

"להורותם" (משפטים כד, יב) – ניתנו לכל ישראל (אף שלא הי' משכן וארון שבו עדיין).

[וכמפורש ברז"ל (ספרי בהעלותך י, ב) – דעת אבא חנן (וכהגירסא בספרי לפנינו, שקאי על הלוחות)²] אפילו לגבי לוחות שניות (שבהן נאמר (תשא לד א. פרשתנו י, א) "פסל לך",

ואילך. יומא לה, ב. ועוד). וראה לקו"ש חכ"ו עמ' 281 ואילך.

(2) וגם להדיעות שמלכתחלה חצבן משלו (ראה במדרשים שנשמנו בפנים. ספרי בהעלותך יב, ג. ועוד) – צ"ל שאח"כ הוצרך למסרן לצבור יפה יפה, שלכן הוצרך להיתר ד"פסולתן שלך יהא" (כבפנים). אבל ראה לקמן סעיף ו ובנהגמן שם.

יקשה דלכאורה היו ממון ציבור והוי מזיק דבר שיש בו שוויות

בהמעשה דשבירת הלוחות שבפרשתנו, נמצא לכאורה דבר תימה לענין דיני ממונות:

ילמד סתום מן המפורש בלוחות שניות, דלוחות ראשונות אף הם ניתנו למשה ע"מ להניחם בארון, ומסתבר לכאורה, שכשם שכל חלקי וחפצי המשכן (והמקדש) הוו נכסי ציבור¹, כך גם הלוחות שנכתבו

(1) שצ"ל מוסרו לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א

לתשמישים אחרים, וכמש"כ (בשלה יז, יב) "ויקחו אבן גז וישב עליה", עשיית מצבה וכו'; (ב) מפורש בחז"ל (ד, יג. תנחומא תשא כו. וכ"ה בספרי בהעלותך יב, ג) (ג) לוחות הראשונות היו של "סמפירינון"⁵; (ג) בכל אופן: מכיון שהלוחות היו "מעשה אלקים" הרי בוודאי שמשום זה עצמו הי' ערכן ושווי שלהן רב.

ב

יסיק דלא שייך בלוחות נזק, דהמזיק ע"מ להיטיב אינו מזיק, וגם מחמת דלית בהו הנאה

והנה, אחר העיון בגדרי דין מזיק, לכאורה יש לומר דדין מזיק אינו ענין לשבירת הלוחות, ומשני טעמים⁶:

(א) מבואר ברז"ל (שמו"ר פמ"ג, א. תנחומא פרשתנו יא (וראה אדר"נ שם). וראה גם תנחומא תשא ל. פרשי' שם לד, א') שכוונת משה

(5) והוא אבן "ספיר" (עץ יוסף לתנחומא שם). וראה לקו"ש ח"ט ע' 106 הערה 9.

(6) את"ל שהלוחות הם נכסי הקדש — הרי כל הנזקין פטורים בשל הקדש (ירושלמי גיטין רפ"ה, הובא בתוד"ה שור ב"ק ו, סע"ב). אבל מ"מ פשיטא דאסור להזיק נכסים של הקדש.

(7) משא"כ להטעם (שבת פז, א. יבמות סב, א. תנחומא תשא שם. ועוד) דמשה דריש ומה פסח כו' וישראל מומרים כו' (היינו ששברם מפני שבנ"י לא היו ראויים להם), אין כאן הצלת וטובת ישראל (אלא הצלת וכבוד התורה). וכן לטעם הרמב"ן (תשא לב, טז). ועוד.

אב"ד להעיר שרשי' (תשא לב, יט. לד, א) מביא שני הטעמים (ולכאורה לא כשני טעמים נפרדים), ומשמע שס"ל דהא והא איתנהו ב' (וכן משמע בתנחומא תשא שם, שמביא שני הענינים בהמשך

ומצינו בכמה מדרשים (תנחומא פרשתנו ט. תשא כט. ויק"ר פל"ב, ב. ירושלמי שקלים פ"ה ה"ב. פרשי' תשא שם. ועוד) שחצבן משה "בתוך אהלו" — ש"לא היו אלא משל ציבור", וכמבואר במפרשים (תולדות אדם לספרי בהעלותך שם י, ב). וראה בכ"ז לקו"ש ח"ט ס"ע 112 ואילך), שמהאי טעמא הוצרך היתר מיוחד ד"פסל לך — פסולתן ש"ך יהא" (נדרים לח, א. תנחומא פרשתנו ותשא שם. ירושלמי שם. שמו"ר פמ"ו, ב. ויק"ר שם. ועוד), כי בלאה"כ ה"ה של ציבור; ועאכו"כ בלוחות ראשונות³ שהיו "מעשה אלקים" (תשא לב, טז)],

ועפ"ז איכא לכאורה בשבירת הלוחות משום היזק נכסי (ממון) ציבור?⁴

ואין לתרץ שלא הי' שום שוויות להאבנים, שהרי לא בנו בתים במדבר (וכיו"ב) — כי (א) האבנים ראויות היו

(3) אבל ראה לקמן הערה 23.

(4) במדרש (תנחומא פרשתנו יא. דב"ר פרשתנו פ"ג, טו) א"ל (הקב"ה) למשה אני הכתבתי בתורתי ואמרת (ויקרא ה, כג) והשיב את הגזילה אשר גזל או את הפקדון אשר הפקד אתו ועתה הפקדון שהי' אצלך (להביאם לישראל — מת"כ לדב"ר שם) השיב אותו זו שנאמר פסל לך.

אב"ד עצ"ע, איך הותר לו (למשה) לשכרם לכתחילה?

וזהו העיר מהשקו"ט במפרשים (בחי' תשא לב, טז). מושב זקנים ופענח רזא (שם, יט). וראה צפע"נ עה"ת (שם, טו). ועוד) — איך הותר לו למשה לנהוג בהלוחות מנהג בזיון והו"ל להניחם בהר כו'. — ובמושב זקנים שם תי' "שלכך שברם . . כדי לילך למחנה לישראל ולסלקם מן העון . . וכי אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חבירך . . מצוה דרבים שאני כדי למנוע רבים מעון" (ע"ש). ועפ"ז מיושבת גם השאלה שבפנים (משא"כ לחי' שאר מפרשים שצויינו לעיל).

ויוצא בשמיעתו" (רשב"ם שם), ופשיטא שלא ניתנו למכרם - וא"כ לא הי' לישראל שום בעלות בהלוחות (וגרוע מבעלות באיסורי הנאה), ובמילא לא שייך בזה דין מזיק.

ג

יקשה דעדיין איכא בזה דין גזילה, ויבאר החילוק בין גררי גזילה ומזיק

איברא, דעדיין לא נתיישב, דאף את"ל שאין כאן דין מזיק, מ"מ יש בזה איסור גזילה, דהא שני טעמים אלה אינם מפקיעים דין גזילה:

הטעם הא' - דהמזיק נכסי חבירו בשביל טובת חבירו אין עליו דין מזיק - לא שייכא בגזל, דאף גזל שהוא לטובת הנגזל הרי זה אסור, וכהדין (שו"ע חו"מ ששנ"ט ס"ב¹⁰) ד"אסור לגזול אפי' ע"מ לשלם דבר יפה ממנו";

והטעם הב' - שהלוחות הרי הבעלות בהן כעין באיסורי הנאה (אלא שפחות מזה) - אינו מתיר איסור גזל. וכביאור אדה"ז (בקו"א שלו להל' פסח (סת"ה סק"ב)) לענין איסורי הנאה, שאף ש"אין לו זכות בגופו מחמת שאסור לו ליהנות ממנו" (ולכן אין בזה דין מזיק מאחר ד"לאו מידי חסרי"), מ"מ "אינו הפקר גמור עד שכל הרוצה ליטול בעבירה יבא ויטול בעל כרחו של בעלים" (וכן

בשבירת הלוחות היתה בשביל טובתם של ישראל, להקל את עונשם (שבבירת הלוחות היא דוגמת קריעת הכתובה, כי אז ידונו כ"פנוי" ולא כ"אשת איש"). והנה, המזיק נכסי חבירו באופן שהוא לטובת הניזק, אין בזה לכאורה דין מזיק⁸.

[ולהעיר מאיסור כל תשחית (שו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' שמירת גו"נ וכל תשחית סי"ד-ט"ו. וש"נ), דאף שאדם "צריך ליהזר במאודו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו" - ה"ז רק "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל ע"מ לתקן מותר לקלקל"⁹].

(ב) מכיון שהלוחות ניתנו ע"מ להניחם בארון, הרי לא הי' לישראל אפשרות של הנאה ותשמיש בהם (אפילו לא כס"ת, שעכ"פ יכולים לקרות בו, ואדרבה - "לשמיעה קאי" (ב"ב מג, א), ש"נהנה בו

אחד). ואכ"מ (וראה לקו"ש חל"ד ע' 219 ואילך).

8) ואף ש"אסור להזיק ממון חבירו אפילו ע"ד לשלם כמו שאסור לגנוב ולגזול ע"מ לשלם" (שו"ע אדה"ז חלק חו"מ ריש הל' נזקי ממון, מפרישה וסמ"ע לטושו"ע חו"מ ר"ס שעח) - הרי לא כתב שזהו "אפילו ע"מ לשלם דבר יפה ממנו" (כהדין בגניבה וגזילה, כדלקמן בפנים והערה 10). [אלא שי"ל (בדוחק עכ"פ) שמוכן מהלשון "כמו שאסור לגנוב ולגזול כו", היינו ששוה בזה לגניבה וגזילה (ראה פרישה וסמ"ע שם)].

9) וכמפורש שם, שכ"ה גם אם התיקון אינו בגופו של דבר זה אלא בדברים אחרים וכיו"ב.

בסוף סי"ד שם כ', ד"אפי' כונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נהגין כשורה" אסור. - אבל בנדר"ד הרי אין זה "להטיל אימה", אלא כדי להצילם מעונש. ולהעיר משו"ע אדה"ז שם הל' נזקי גו"נ ס"ד. לקו"ש ח"י"ח ע' 466 (חידושים וביאורים ברמב"ם הל' ביהב"ח ע' קד). וראה לקו"ש חכ"ט ס"ע 11 ואילך (חידושים וביאורים שם ע' קעה).

10) אלא שאם החפץ עומד לימכר והתשלומין בעין רשאי לגזול ולזכות לו התשלומין ע"י אחר (י"א בשו"ע שם ובש"ך שם סק"ד. וכן פסק אדה"ז בשו"ע הל' גזילה וגניבה ס"ב. ע"ש). ולכאורה לא שייך לנדר"ד.

בהלוחות שאינם "הפקר גמור"¹¹.

עצמן לאו ליהנות ניתנו.

והסברת הדבר יש לומר, דחלוקים איסורי גניבה וגזילה מאיסור מזיק:

וע"פ כהנ"ל הדרא קושיא לדוכתא: אף את"ל דבשבירת הלוחות אין דין מזיק – אבל בכל אופן יש איסור גזל.

איסורו וחיובו של מזיק הוא משום שמפסיד את חבירו, ולכן לא יתכן דין מזיק אא"כ יש בחפץ הניזק תועלת והנאה להניזק (ומטעם זה אם מזיק ממון חבירו בשביל טובת חבירו אינו נק' מזיק, כנ"ל, מחמת שאין הוא מפסיד נכסי חבירו, אלא אדרבה, מביא לו תועלת ותיקון העולה "בשוויותו" על שוויות החסרון¹²);

ואין לתרץ שאין חיוב גזילה עד שיעשה קנין בדבר הנגזל (ראה משנה ב"ק עט, א. ובכ"מ) – שהרי בנדו"ד מפורש בכתוב (כנ"ל) "ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם גו' ואשברם גו'", היינו שקודם שבירת הלוחות היתה תפישה (מיוחדת) בהם ע"מ לשברם ונהרי גם הגזול ע"מ לאבד החפץ הוי גזלן, כמו הלוקח בידו מטבע של חבירו ע"מ לזורקו לים הגדול, שמיד שלוקחו דינו כגזלן וחייב בהשבה (שם צח, א).]

משא"כ איסור גניבה וגזילה הוא בזה שנוטל חפץ מרשות חבירו ומכניסו לרשותו, ואין הדבר תלוי בשוויות החפץ (בהנאתו ותשמישו בהחפץ), אלא בעצם הבעלות של חבירו¹³].

ועוד ועיקר – הלוחות ניתנו "להורותם" – וה"ז הנאה והכי גדולה, אף שמצות

ד
יבאר דליכא למימר דהיו הלוחות בשותפות דלית בה שוה פרוטה לכ"א

לכאורה יש לתרץ ע"פ דחז"ל¹⁴ עה"פ (יתרו כ, ב) "אנכי ה' אלקיך" (ל' יחיד) – שעשה"ד נאמרו לכאו"א מישראל בפ"ע וכאו"א מישראל אומר "עמי הדבור מדבר".

ועפ"ז יש לומר, שגם בהיותם – עשה"ד, ה"להורותם" – חקוקים על לוחות האבן, והלוחות עצמם, לא ניתנו באופן שיהיו נכסי ציבור (ואין בעלות להיחיד בפ"ע), כ"א שכל ישראל יהיו שותפים בהלוחות (ויש בעלות לכאו"א מישראל).

11 וגם להדיעות שאיסורי הנאה אינם של הבעלים כלל (רש"י סוכה לה, א ועוד) ואין בהם משום גזל (ראה אנציקלופדי תלמודית ערך איסורי הנאה (ס"ע צו ואילך) וש"נ) – ה"ז רק באיסורי הנאה ממש שהם הפקר (לשיטה זו), משא"כ בנדו"ד (לוחות), אף שאין לבני" שום הנאת ממון וכיו"ב, מ"מ עדיין הם בבעלותם.

12 והא דאסור להזיק ממון חבירו אפילו ע"ד שלם (כנ"ל הערה 8) – היינו מפני שאין בזה שום ריוח ותועלת להניזק, ואין כאן אלא הפסד וחסרון (זמני עכ"פ, עד שישלם), משא"כ כשמשלם "דבר יפה ממנו".

13 שלכן אסור לגזול כל שהוא מדין תורה (כדלקמן סעיף ד). ולהעיר משו"ע אדה"ז חו"מ הל' מצאיה ופקדון סל"ז. וגם להדיעות (ראה הנסמן בהערה 11) שאיסורי הנאה יכולים ליקח בע"כ של הבעלים – ה"ז מפני שס"ל שאיסורי הנאה הם הפקר.

14 פסיקתא דר"ב פ' בחודש השלישי בסופו. תנחומא (באבער) יתרו יז. יל"ש עה"פ (רמז רפן). וראה גם פסיקתא רבתי פ' כא. רמב"ן עה"ת עה"פ.

שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה", חזינן דאי לאו ד"מטי שוה פרוטה לכל חד" לא מיקרי שלכם] – וא"כ בנדו"ד דלא מטי שוה פרוטה לכל חד, הרי לא הוי "לכם" ואין על זה דין בעלות, ושוב לא שייך בזה איסור גזילה.

אבל אא"פ לומר כן, דהא [נוסף לזה שיש לומר, שכוונת רש"י היא רק לממון שותפים שהשתתפו מעצמם, שדוקא אז בעינן ש"פ לכל אחד ואם לאו לא הוי "שלכם"¹⁷, משא"כ בממון שזוכה להם ע"י אחר (כנדו"ד, שהקב"ה זיכה להם את הלוחות ע"י משה), גם כשלא מטי ש"פ לכ"א הוי שלכם, הריין כל הקס"ד הנ"ל, לומר שהלוחות לא נמסרו לישראל כנכסי ציבור (וע"ד כל הדברים שבמשכן ומקדש) אלא כנכסי שותפות, הוא מטעם כי אז אפ"ל שלכאו"א מישראל יש לו בעלות פרטית בהלוחות (כנ"ל) – אבל ע"פ הנ"ל (לפי שיטת רש"י) נמצא, כי בתור שותפים לא תגיע אף לאחד מבני"י שום בעלות בהלוחות (כי לא מטי ש"פ לכ"א)!

ובכל אופן – הלא דברי אדה"ז בתוקפן להלכתא, דאף איסורי הנאה אית בהו דין גזל.

7

יסיק דלא היו נכסי ציבור ושאני לוחות משאר חלקי המשכן דניתנו מתנה למשה

ויש לומר הביאור בזה, ובהקדם:
אף שהלוחות היו צ"ל מונחים בארון,

(17) כי מכיון דלא מטי ש"פ לכל אחד לא סמכו דעתם לקנות כו' (משא"כ כשזיכה להם ע"י אחר).

ומכיון דלא מטי שוה פרוטה לכאו"א מישראל הרי אין כאן לאו דלא תגזול, כי ה"לאו דלא תגזול אינו חל אלא בשוה פרוטה כי התורה לא תחייב אלא בדבר שבממון ופחות משוה פרוטה אינו נקרא ממון" (לשון החינוך מצוה רכט. וראה ל' אדה"ז בשו"ע שלו ריש הל' גזילה וגניבה (נעתק לקמן בפנים)).

אבל זה אינו¹⁵, שהרי מ"מ "אסור לגזול כל שהוא דין תורה" (רמב"ם ריש הל' גזילה. ועד"ז בחינוך שם. שו"ע אדה"ז שם), ד"אע"פ דפחות מש"פ אינו נקרא ממון ואין צריך להשיבו הרי חצי שיעור אסור מן התורה לכתחלה" (ל' אדה"ז שם).

ועוד ועיקר – דגם באיסורי הנאה דאין בזה גם משהו של שיעור – אינו הפקר כו' כנ"ל דברי אדה"ז.

ה

יבאר דא"א לישיב כנ"ל אף לרש"י דס"ל דצ"ל שו"פ לכל אחד לענין בעלות

אלא שלכאורה יש מקום לדון בזה ע"פ שיטת רש"י (סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח¹⁶) דפחות משוה פרוטה לא הוי "שלכם" [שפי' הא ד"כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת" (סוכה שם) – ד"אי אפשר

(15) וגם צ"ע אם לא מטי שוה פרוטה לכ"א מישראל, שהרי היו אבנים טובות (נסמן לעיל סוס"א ובהערה 5), ואפילו מפסולתן של לוחות נתעשר משה (נדרים לח, א. ובכ"מ (נסמן לעיל סוס"א). וברש"י תשא לד, א "נתעשר . . הרבה"), נוסף על היותם "מעשה אלקים".

(16) וכבר שקו"ט בארוכה באחרונים בדעת רש"י (ואם לדעתו יש איסור גזילה בפחות מש"פ). ואכ"מ.

שהוקם המשכן (ונבנה ביהמ"ק) – היו צ"ל מונחים בקדה"ק, מ"מ (לדיעה זו) הרי הם שלך, אלא שבעין טובה "נתת להם".

ועפ"ז יש לומר, שבנוגע ללוחות הראשונות לכו"ע היו רכושו של משה²³, וכמש"נ (תשא לא, יח) "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו גו' שני לוחות העדת גו'", ופירשו חז"ל (נדרים לח, סע"א. תנחומא (טז), שמו"ר (פמ"א, ו) ורש"י עה"פ. ועוד) ש"ויתן" הוא ל' מתנה.

ואף שלכאורה הנתינה למשה במתנה הוא – בנוגע ל(דברי) תורה (שהתורה ניתנה למשה במתנה) – מ"מ, הרי פשוטות ל' הכתוב קאי על נתינת הלוחות (ואינו סותר לזה שד"ת ניתנו במתנה), וא"כ להפירוש ש"ויתן" לשון מתנה, צ"ל שגם הלוחות עצמן ניתנו למשה במתנה²⁴.

23 דבנוגע ללוחות שניות מפורש ברוב מקומות (נסמן לעיל סוסי"א) שרק פסולתן הם שלו (דלא ככתנחומא הנ"ל שגם הלוחות עצמן "שלך"); משא"כ בפסוק "ויתן גו' ככלותו גו'" (שבלוחות ראשונות) שבכו"כ מקומות בחז"ל (נסמן בסוסי"ו) פירשו לשון מתנה. ולהעיר שבתורה מודגש בכ"מ שנתנית הלוחות היתה למשה (ראה משפטים כד, יב (ואתנה לך), ואתחנן ה, יט (ויתנם אלי), פרשתנו ט, טיא ("ויתן . . אלי", "נתן . . אלי")).

24 וראה גם פנים יפות תשא שם (אלא שהוא כתב כן להדיעה (שמו"ר שם, ה) שנתנית הלוחות למשה היתה לאחרי חטא העגל, ושכונת הש"י היתה ליתן למשה לבדו). ולהעיר ממושב זקנים (שצויין בהערה 4) "למה לא אמר לו הנח אותם בשמים . . לפי שכבר נתנו למשה שנאמר ויתן אל משה ואין לעכב מתנתו".

א"א שבמדרשים שצויינו בהערה הנ"ל מפורש שהלוחות היו רק פקדון בידי משה כדי למסרם לישראל.

מ"מ, יש חילוק עיקרי בין הלוחות וכל חלקי המשכן, כי גם לאחר זה שהוכנסו להמשכן אין הלוחות בעצם חלק מהמשכן אלא הם ענין לעצמו, וכדמוכח מזה גופא שניתנו למשה כו"כ חדשים קודם עשיית המשכן¹⁸, אלא שאח"כ נצטווה משה לעשות ארון אחר (ראה רש"י פרשתנו י, א. בהעלותך י, לג) ולהניחם בו וכ"ז במשכן.

ועפ"ז יש לומר, שיש נפקותא בין כל חלקי המשכן והלוחות בנוגע לדין בעלותם, דאף שכל חלקי המשכן צריכים להיות של ציבור (וממזמן ציבור), שאני הלוחות (שקדמו להמשכן), שאין צ"ל ממזמן ציבור¹⁹.

ומצינו להדיא דיעה כזו בנוגע ללוחות שניות – בתנחומא פרשתנו (ט²⁰), וז"ל: פסל לך בזכותך והוא שלך, אמר (הקב"ה), משה נתתי לך²¹ ואתה מתנהג בהן בעין טובה נתת אותה להם (היינו שמעיקרא ניתנו למשה והוא נהג בעין טובה ונתנם לישראל²²).

ועכצ"ל, דאף שהלוחות הרי לאחרי

18 ולדעת התנחומא (תרומה ח. וראה גם רש"י תשא לא, יח. לג, יא) גם הציווי על מלאכת המשכן ה' אחרי חטא העגל.

19 ולהעיר ממ"ש בצפע"נ עה"ת (ויקהל לו, א) בנוגע לארון שבמשכן – דלא ה' עליו דין כלי שרת ממש, ולכן לא צריך "מסירה גמורה" לציבור.

20 וראה גם תנחומא תשא לה "לך אני נותנה . . יהיו לך לבדך . . ומתוך עין טובה שהי' בו במשה נתנה לישראל".

21 כן הגי' בעץ יוסף שם.

22 שמוה מובן שמסרם לישראל לא מפני החיוב למסרם לציבור יפה יפה (ראה הערה 26) אלא מפני עין טובה שלו.

וראה שפרח כתב מעליהן, אמר האיך אני נותן להם לישראל את הלוחות שאין בהם ממש, אלא אאחוז ואשברם שנאמר ואתפוש גו' – הרי שחז"ל מפרשים מה שאמר משה "ואתפוש", שיש כאן תפיסה ואחיזה מיוחדת – "אאחוז ואשברם".

וצריך להבין – מהו ענינה של תפיסה זו?

אמנם, ע"פ כל הנ"ל דהלוחות לא היו ממון ציבור, יש לבאר דיוק ל' הכתוב – "ואתפוש בשני הלוחות גו' ואשברם גו'":

כשם שבלוחות שניות אמרו חז"ל (לדעת התנחומא כנ"ל) שמשה נהג בעין טובה ונתנם לישראל [וכן איתא בגמ' (נדרים שם (לח, א)) לענין פלפולה של תורה שניתן רק למשה ולזרעו "ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל"] – עד"ז י"ל גם בלוחות ראשונות, דאף שהקב"ה נתנם למשה במתנה, מ"מ להיותו "טוב עין" לא ה' בדעתו לקנותם לעצמו אלא ליתנם לישראל.

וזהו שמשמיענו הכתוב "ואתפוש בשני הלוחות גו' ואשברם גו'": כדי שיהי' מותר למשה לשבור הלוחות (בלי כל חשש איסור גזל וכו') ה' צ"ל שלו לגמרי, וכיון שבתחילה נתכוון משה ליתנם לישראל, ה' צורך בתפישה מיוחדת כדי להפקיע מחשבתו הקודמת³⁰ ולקנותם לעצמו שיהיו שלו לגמרי.

30) להעיר מב"ב (פח, א) "משום דגמר בלבו לקנות" (וברשב"ם שם ד"ה רב ספרא "דגמר בלבו להקנותו . . . כיון דירא שמים הוא . . . זכה . . . ונתחייב כו").

ובזה נמצינו מיישבים גם קושיא בפשטות הכתובים, דהנה, עה"פ (פרשתנו ט, יד²⁵) "ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם", הקשה באור החיים הק"ק²⁶ "למה הוצרך לתופסם והלא בידו היו".

במדרש (תנחומא פרשתנו יא²⁷) איתא ד"הי' משה מחזיק בשנים והקב"ה בשנים כו' וגברו ידיו של משה ואחז בלוחות ושברן", ובמק"א איתא (אבות דר"נ שם. שמו"ר פמ"ו, ג. ועוד) – שהזקנים אחזו בלוחות וחזקה ידו של משה ושברם. ולפ"ז מובן דיוק ל' הכתוב "ואתפוש בשני הלוחות", המדגיש תפיסת הלוחות מיד הקב"ה או מיד הזקנים.

אבל עצ"ע לפי הבבלי ועוד שלא נזכר בהם שמשה תפס הלוחות מהקב"ה או מהזקנים, ואדרבא – א"ל הקב"ה למשה יישר כחך ששברת (שבת פז, א. וש"נ²⁸) – מהו פי' של "ואתפוש"?

ויתירה מזו: באבות דר"נ (שם (בחצע"ג)²⁹) איתא "נסתכל (משה) בהן

25) משא"כ בפ' תשא לב, יט: וישלך מידי – ותו לא.

26) וכן הקשה באלשיך, ש"ך עה"ת ועוד. וראה אבות דר"נ פ"ב, ג בסופו.

27) וכן בירושלמי תענית פ"ד ה"ה (ובקרובן העדה שם "ודריש מדכתיב ואתפוש . . . ל"ל להתפיסן שהרי כבר היו בידו . . . אלא שהי' תופסן בכח").

28) הובא בפרש"י עה"ת (סוף ברכה) ונת' בלקו"ש חל"ד ע' 217 ואילך.

29) ושם בנוסחא ב' מה עשה תפס בשני הלוחות ושברן".

תורת היים

מכתבי עצות והררכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

טיפול רוחני בכאבי הרגליים

להוסיף בעניני תורה ומצות

במענה למכתבו... בו כותב אודות מצב בריאותו ובהנוגע לרגליו, וחוות דעת הרופאים אודות נתוח. ומצוין למטה חוות דעת רופא מומחה בכאן¹.

וכיון שלכל דבר זקוקים לברכת השי"ת ובפרט כשצריכים לתוספת ברכה; מובן שצריך להוסיף בעניני תורה ומצות, וכל שתהי' ההוספה ביותר, יתוסף גם כן בברכות השי"ת בזה, יהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

(אגרות קודש חלק ט"ז עמ' שלב)

אמונה – המעמידה את כל האדם

...מיחוש ברגלים – התקון ברוחניות שלו הוא . . בעניני אמונה, שהיא המעמידה את כל האדם, וכפסק דין רז"ל, בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחי', ועמך כולם צדיקים...

(אגרות קודש חלק י"ה עמ' רפ"א)

היקום אשר ברגליו

כותב אודות הכאב ברגלו הימנית, הנה נוסף על מה שעושה בדרך הטבע, למלאות הוראות הרופאים במקצוע זה, הרי על פי המבואר בכמה מקומות אשר צדקה היא בחינת רגל בקומה הרוחנית של האדם, וענין הצדקה כוללת צדקה בממונו וצדקה בגופו, היינו טרחת הגוף בענינים דאהבת ישראל, עליו להוסיף אומץ בשני ענינים אלו, והשי"ת יוסיף ברכתו בהנוגע לבריאותו ברוחניות ובפרט בגשמיות.

(אגרות קודש חלק ט עמ' צב)

1) נתוח בכגון זה – דורש דיוק וזהירות יתרה ואחריות מיוחדת בעשיתו ואופנה, ולכן משתדלים לרפאות באופנים אחרים: חגורה ותחבושת מיוחדת, חימום ע"י עלעקטרע וכיו"ב. ועוד. – באם רוצה יכול לבקש את הרופא המטפל לכתוב בפרטיות לכאן (ע"ש הרופא ד"ר זעליגסאן) טעמיו לניתוח דוקא וידונו כאן עוד הפעם על דבר זה.

...כיון אשר אצל איש ואשה הישראלים, הרי הגשמיות והרוחניות יחד יהלכו, יכולים לפעול על בריאות הגוף על ידי חיזוק בכריאות הנשמה, ובפרט במצות.

וכמאמר רז"ל רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אבריו של אדם, מובן שמיחוש ברגלים - התקון ברוחניות שלו הוא בעניני צדקה, שהרי הוא היקום אשר ברגלו, כדברי רז"ל.

(אגרות קודש חלק יח עמ' רפ)

גמילות חסד אלוקית

מעשה

הב

סיפורים והוראות
בעבודת השי"ת

כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקל"ה נבג"מ זי"ע האריך פעם (ספר השיחות תש"א עמ' 45) אודות גודל המצוה של גמילות חסדים, כיצד חנווני מפולצק, ר' ישראל, חסיד של הצמח צדק, השיג זאת. בהיותו בליובאוויטש אצל הצמח צדק כפרשת וירא, שמע ר' ישראל מאמר חסידות מהרבי, שאברהם אבינו ה' נדיב בגופו, בממונו ובנפשו, והרבי הצמח צדק ביאר כיצד אברהם אבינו בהיותו כאן למטה החליף על-ידי הגמ"ח שלו בגשמיות את ספירת החסד דאצילות, שמכך מובן שאברהם ה' נעלה ממדת החסד דאצילות כו'.

ר' ישראל לא תפס את כל המאמר, אבל המילים הספורות הללו 'תפסו' אותו. בבואו הביתה הוא חזר להם על הסיפור בהתוועדות חסידית והלך למסחרו. אע"פ שלא ה' זקוק לכסף, נכנס לנחמן החנווני לגמ"ח, כי רצה לזכות אותו במצות גמ"ח. גם חנוונים אחרים, כשמעם אודות המעלה של גמ"ח, לוו זה מזה גמילות חסד כל יום. כאשר ר' ישראל בא שוב לליובאוויטש, קרא לו הצמח צדק אליו ושאל אותו אודות ההנהגה שלו. מאוחר יותר שאל אדמו"ר מוהר"ש את הצמח צדק מה ראה על ר' ישראל, והרבי הצמח צדק ענה שראה על ישראל החנווני עמוד אור של חסד דאצילות.

הרי אם מצות הגמ"ח כל כך גדולה גם כאשר לא זקוקים לכסף, על אחת כמה וכמה כאשר מישהו אכן זקוק לזה. גודל השכר של גמילות חסדים אין לשער, והוא מבואר בכמה מקומות בדברי חז"ל. אך פרט אחד בנוגע לשכר ברצוני להדגיש:

כידוע הגומל-חסד הראשי בעולם הוא הקב"ה בעצמו, הנותן לכל אחד מאתנו גם את כוחות הנפש האלקית בהלוואה, כדי שנוכל לבצע את שליחותנו בעולם הזה הגשמי ואפילו בעולם הזה החומרי. הריווח של גמילות חסד אלוקית זו, הוא, כמבואר בחסידות, הענין של ירידת הנשמה ועלייתה, ירידה צורך עלי, ועלי' שלא בערך. בו זמנית, גם הקב"ה, שהוא המלוה הנותן לנו את כל הענינים שלנו בדרך הלוואה, הרי גם הוא, כביכול, מרויח, כמו שכתוב במדרש, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כוח וגבורה למעלה (כמבואר בארוכה במאמר של כ"ק מו"ח אדמו"ר ד"ה טעמה כי טוב סחרה, יו"ד שבט, תש"ט).

(אגרות קודש ח"ז עמ' קסד, תרגום)

הרכי החסידות

שיחות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
 ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

רוחניות בגסות

הנה כל זמן אשר לא טיהר שכלו מדותיו ולבושי נפשו, הנה כל אשר הוא עושה בעבודת ה' יתברך, הן בלימוד החסידות, והן בלימוד התורה שמבין בטוב את הענינים שהוא לומד, וגם יודע דרכי ואופני עבודה שבלב בתפלה, להתבונן בהשגה אלקית אשר למד בתורת החסידות

בדמעות שלישי, ובזיעה של מצוה

הרבה טועים לחשוב כי מכיוון שהם רוצים להתקרב לעבודת אלקים עפ"י תורת החסידות ואינם מוצאים בעצמם איזה עונות ועבירות ח"ו אשר חטאו, ומקבלים עליהם ומקיימים מנהגי החסידים, הנה כבר נתקרבו אל הקדש פנימה.

אבל באמת טועים המה טעות גמור, הנוגע בנפש ממש, כי הן אמת אשר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים, הנה פירוש שעה אחת הוא הפנה וכמ"ש לא שעה לא פנה, ובתשובה ומעשים טובים הנה גם בהפנה אחת הוא יוצא מן החשך, אבל בכל זה הנה עוד טרם נטהר מלכלוכו הקדום.

אשר על כן הנה ראשית כל צריך לנקות את שכלו מדותיו ולבושי נפשו במחשבה דיבור ומעשה בכיבוס על ידי מים קרים ורותחים לבכות במר נפשו בדמעות שלישי, ובזיעה של מצוה.

הדמעות והזיעה עם היות דשניהם הם מים, ובשניהם יש רותחין וצוננים, הנה בכל זה הם חלוקים בעניני עבודתם ופעולתם כפי המבואר בדא"ח בארוכה.

הרוחניות שלו הוא בגסות וישות

הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע, בהיותו ילד ולמד את המשנה ו' דפי"ט בשבת, מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל, פירשה בעבודה דמי שמקיים בעצמו מצות מילה כמ"ש ומלתם את ערלת לבבכם, ומתקרב לעבוד את ד' בהתעוררות אהבת ד' ויראתו ית' אבל לא פרע את המילה, היינו שאינו מטריח ומייגע את עצמו ביגיעת עבודה בסוד מרע ועשה טוב, וחושב אשר כבר הוא נמול ורוצה לילך בדרכי העבודה, הנה באמת הוא כאלו לא מל.

וטעם הדבר הוא, כי ביציאה מן החשך עוד לא נטהר מגסותו, וכמבואר בענין גס הרוח, דהרוחניות שלו הוא בגסות וישות, דגם שלומד תורה ומקיים את המצות בהידור אשר ודאי רוחניות הוא אבל הרוחניות שלו הוא גסות, מפני שהוא בעצמו הוא גס ומגושם ואין הכוונה אשר הוא ח"ו לא טוב על פי התורה, אלא אף על פי שעל פי תורה הוא טוב, בכל זאת הוא גס ומגושם.

ואשר על כן הנה כל זמן אשר לא טיהר שכלו מדותיו ולבושי נפשו, הנה כל אשר הוא עושה בעבודת ה' יתברך, הן בלימוד החסידות, והן בלימוד התורה שמבין בטוב את הענינים שהוא לומד, וגם יודע דרכי ואופני עבודה שכלב בתפלה, להתבונן בהשגה אלקית אשר למד בתורת החסידות, ומתבונן בהענין ההוא, עד אשר נרגש אצלו הטוב שבדבר שכל ההוא, ומתפעל בשכלו על מעלת הטוב שבדבר ההוא, ומתבונן בו יותר ויותר עד אשר מתעורר בלבבו המשכה וקירוב באהבה לד', או מורא ופחד ביראה מד', הנה בכל זה הנה הוא עדיין מבחוץ לגמרי.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שלב-2)

